

Otto Risanger:

Pensjonsspørsmål i privat praksis

Det er store forskjeller på pensjonsordninger for ansatte og selvstendig næringsdrivende. Nedenfor følger en orientering om hovedreglene.

Foretakspensjon: risiko eller trygghet?

Anslagsvis 900 000 nordmenn har ingen pensjonsordning i jobben. Det er en tredel av landets ansatte. De får ingen annen pensjon utover det folketrygden gir. Men nye regler gir dem økte muligheter til en supplerende jobbpensjon. Dermed er det gjennomført en omfattende modernisering av lovverket om pensjonsordninger som gir skattefordel.

Tips! Skattefordelen – eller fradragretten – for det bedriften betaler til pensjonsordningen er gulroten som skal gjøre det lettere å få bedriftene til å opprette en innskuddspensjon for sine ansatte.

Den nye ordningen gjør det dessuten mye rimeligere for en arbeidsgiver å ansette eldre arbeidstakere.

Også langt over 100 000 innehavere av enkeltpersonforetak faller utenfor dagens muligheter til foretakspensjon med skattefradrag for innbetalt premie.

Merk! Den offentlige Pensjonskommisjonen la høsten 2002 fram sitt forslag til ny pensjonsordning. Dette forslaget kan gjennomgå så store forandringer under den politiske behandlingen at vi ikke går nærmere inn på det her.

Folketrygden i bunnen

Folketrygden ligger i bunnen med en minstepensjon, supplert med en tilleggspensjon som til en viss grad er basert på opptjente pensjonspoeng i lønn eller næring.

Alle ansatte i offentlig sektor er dessuten dekket av en ytelsesbasert tjenstepensjon som sikrer en pensjon på opptil 66 prosent av sluttlønn.

Tjenstepensjoner med skattefordel

Her er en enkel framstilling av den tradisjonelle foretakspensjonen sammenholdt med innskuddspensjon:

Foretakspensjon (ytelsesbasert pensjon): Privat pensjonsordning i arbeidsforhold, med garanti fra arbeidsgiveren. Den ansatte garanteres en prosent-sats av sluttlønnen i pensjonsutbetalinger. Er det avtalt f.eks. 70 prosent av sluttlønnen, utbetales det som trengs i tillegg til folketrygdpensjonen for å komme på dette nivået. Arbeidsgiveren betaler inn premie til et forsikrings-selskap, og får fradrag for innbetalingene.

Innskuddspensjon (innskuddsbasert pensjon): Privat pensjonsordning i arbeidsforhold, uten garanti fra arbeidsgiveren. Arbeidsgiveren betaler inn avtalte innskudd (premie) til pensjonskontoen til hvert medlem (ansatt). I denne ordningen er innskuddene fastlagt, mens ytelsene (i tillegg til folketrygden) avgjøres av avkastningen. Arbeidsgiveren får fradrag for premieinnbetalingene.

Minstekrav for foretakspensjon med skattefradrag

En ordning med foretakspensjon etter skattelovene i eget firma er den absolutt gunstigste pensjonsordningen:

- Firmaet får på den ene siden fradrag etter skatteloven i sitt regnskap for innbetalt premie til pensjonen.
- De ansatte – eller på visse vilkår eierne/innehaverne – slipper på den andre siden å skatte av denne fordelene. Skatt blir det først etterhvert som selve pensjonen en gang i fremtiden utbetales, med lav sats på trygdeavgift. De betaler heller ikke formuesskatt av avsatt pensjonsbeløp.

Minimumskrav

For å kunne opprette en ordning med foretakspensjon etter skattelovene i eget firma er minimumskravet at ordningen skal omfatte:

- Minst to personer i foretaket som begge har en arbeidstid og lønn som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling, eller
- Minst en arbeidstaker uten eierinteresse i foretaket som har en arbeidstid og lønn i foretaket som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling.

Full stilling regnes ofte som 37,5 arbeidstimer per uke. 75 prosent av dette utgjør 28,1 arbeidstimer. Fire dagers uke utgjør eksempelvis 30 timer – 80 prosent av full stilling.

Merk! Punktene ovenfor er altså lovens minstekrav for at det i det hele tatt skal kunne opprettes en «foretakspensjon etter skattelovene» (FPES).

Er minstekravet oppfylt, kan også arbeidsgiveren, og annen person som må anses som innehaver av foretaket, bli med i pensjonsordningen og nyte godt av den.

Pensjonsordning i AS

Driver du eget AS og er eneste ansatte i selskapet, kvalifiserer selskapet ditt ikke for FPES. Du kan ikke nyte godt av fordelene med pensjonsavsetninger som gir fradrag for selskapet nå og skatt for deg en gang i framtida.

Vil selskapet foreta pensjonsavsetninger på dine vegne, må du skatte av beløpet tilsvarende lønn, og selskapet må betale arbeidsgiveravgift.

Mulighetene for å opprette en FPES ligger her:

– Dere blir to eiere (aksjonærer) som hver jobber og er lønnet minst 75 prosent. Pensjonsordningen omfatter begge.

– Eller: Du ansetter en person (ikke aksjonær) i minst 75 prosent jobb. Da

kan pensjonsordningen omfatte dere begge.

Pensjonsordning i ANS, DA

For å opprette et ansvarlig selskap (ANS eller DA) må man minst være to eiere (deltakere).

Mulighetene for å opprette en FPES ligger her:

- Minst to eiere jobber som er lønnet minst 75 prosent. Pensjonsordningen omfatter begge.

- Eller: Dere ansetter en person (ikke deltaker) i minst 75 prosent jobb. Da kan pensjonsordningen omfatte både den ansatte og deltakerne i selskapet.

Pensjonsordning i ENK

Som innehaver av et enkeltpersonforetak (ENK), kvalifiserer du ikke for FPES. Du kan ikke nyte godt av fordelene med pensjonsavsetninger som gir fradrag i regnskapet nå og skatt for deg personlig en gang i framtida.

Mulighetene for å opprette en FPES – som du også kan nyte godt av – ligger her:

- Du ansetter en person i minst 75 prosent jobb. Da kan pensjonsordningen omfatte dere begge.

Næringsdrivende og pensjon Ingen generelle pensjonsrettigheter før 67 år

Som innehaver av enkeltpersonforetak har du ingen generelle pensjonsrettigheter før du når folketrygdens pensjonsalder på 67 år.

Så lenge virksomheten går godt og helsa er i behold, er det vel og bra å være selvstendig næringsdrivende. Men risikoen er vesentlig større enn for vanlige lønnstakere.

Samme rett som lønnstakere

Næringsdrivende har samme rett til folketrygdpensjon som lønnstakere. Pensjonspoeng opptjenes på grunnlag av arbeidsinntekt. Forskjellen er at mens lønnstakerne betaler 7,8 prosent av sin brutto arbeidsinntekt, betaler næringsdrivende 10,7 prosent av den skattbare personinntekten opp til 12G, og 7,8 prosent av inntekt over 12G.

Personinntekt er hva den næringsdrivende har fått inn, minus kostnader.

Merk! Den næringsdrivende har større muligheter enn lønnstakeren til å styre sine pensjonspoeng. Er den næringsdrivende mer opptatt av å betale lav skatt ved å utgiftsføre så

mye som lar seg gjøre, blir pensjonspoengene lavere. Det gir lavere tilleggs-pensjon fra 67 år.

De næringsdrivende som har helse til å fortsette å arbeide etter 67 år, kan oppleve gode tider med reglene i folketrygden.

Tips! Fra 67 år kan enhver næringsdrivende – i likhet med lønnstakere som har anledning til å fortsette i arbeidet ut over 67 år – trappe ned sin virksomhet og få ut store deler av sin folketrygd på toppen av næringsinntekten.

Den som måtte ha helse til å fortsette å jobbe etter fylte 70 år, kan virkelig oppleve en gullalder: Fra 70 år kan man tjene så mye man vil på næringsvirksomheten og samtidig ha rett til hver eneste folketrygdkrone – uten noen avkortning.

Vil ha bedre rettigheter

– Hvorfor skal enkeltpersonforetak ha dårligere rettigheter enn andre? (Adm. direktør Sandra Riise i Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening (NARF)).

Statistikken viser at blant 148 000 enkeltpersonforetak i Norge, er det 128 000 som sysselsetter bare én person. Dermed er det mange som rammes av forskjellsbehandlingen.

NARF går inn for at også enkeltpersonforetak med én person skal få mulighet til fradrag i bruttoskatten ved opprettelse av for eksempel individuell pensjonsavtale, også kalt IPA.

NARF har bedt den offentlige nedsatte Pensjonskommisjonen vurdere om denne gruppen kan gis samme rett til å opprette pensjonssparing som ansatte i privat eller offentlig virksomhet.

Merk! En kommentar: Det burde uten videre være mulig å få til krav i regelverket når det gjelder foretakspensjon med skattefordel i enkeltpersonforetak i Norge, når vi vet at dette er gjort i Sverige, Danmark og Finland.

Hva betyr «fradrag i bruttoskatten»?

Næringsdrivende kan – som alle andre – kjøpe IPA i bank eller fond. Maks årlig innbetaling er 40 000 kroner. Fradrag for innbetalingen føres i selvangivelsen og har en skattereduksjonseffekt på 28 prosent.

Eksempel: 10 000 kroner innbetalt til IPA-ordning gir redusert skatt med opptil 2 800 kroner. Maksimale 40 000 kroner innbetalt gir skattereduksjon på opptil 11 200 kroner.

En næringsdrivende får «fradrag i bruttoskatten» hvis han/hun slipper å føre beløpet til fradrag i selvangivelsen, og i stedet kan føre pensjonsinnbetalingen til fradrag i sitt regnskap. Det ville gjøre at skatteeffekten av pensjonsinnbetalingene øker.

Eksempel: Til sammenligning med eksemplet like ovenfor: Med en personinntekt i 2004 på under 354 300 kroner (skatteklasser 1), ville 10 000 kroner innbetalt til IPA-ordning gi redusert skatt med opptil 3 870 kroner. Med mer enn 354 300 kroner i personinntekt, ville skattereduksjonen bli på opptil 5 220 kroner. Fra en personinntekt på 697 668 kroner ville skattereduksjonen bli på 4 930 kroner, og fra 906 900 kroner og oppover på 55,7 prosent. Tilsvarende ville 40 000 kroner innbetalt ha gitt fire ganger så stor skattereduksjon. (Skattereduksjonen blir lavere i Finnmark/Nord-Troms fra og med 354 300 kroner pga. lavere satser for toppskatt.)

Har du ikke noen ansatte i ditt enkeltpersonforetak, kan du ikke benytte de mer eller mindre gunstige skatteordningene som staten har opprettet for å få flere til å tenke på egen økonomi i alderdommen. Eneste mulighet er dyre individuelle pensjonsforsikringer, eller sparing på andre måter.

Eget AS og pensjon

Alene i eget AS – et eksempel

En rådgiver er selv ansatt i 100 prosent stilling i sitt eget aksjeselskap. Hun har ikke andre ansatte. Dermed er hun avskåret fra å spare til sin egen pensjon etter lov om foretakspensjon, det vil si opprette en tjenstepensjonsordning i sitt arbeidsforhold.

Skal hun få pensjon på toppen av det folketrygden gir i bunnen, må hun opprette privat pensjonssparing. Forskjellen på en tjenstepensjonsordning etter lov om foretakspensjon og privat sparing, er at det første gir skattefradrag.

- Forskjellen i innbetaling blir på flere titusener. Dette er grovt urimelig. Det stilles store krav til å opprette et aksjeselskap, da synes jeg at også denne rettigheten må følge med, sier rådgiveren.

Hun får støtte fra hovedorganisasjonen Akademikerne, som organiserer

mange i frie yrker, som arkitekter, tannleger og leger.

– Som representant for mange liberale yrker, er jeg spesielt opptatt av etableringshindrene som skapes. Dette er et eksempel på et hinder for å etablere seg. Pensjonsloven føyer seg inn i rekken av etableringshindre som gjør at veien frem til å bli innovasjonsland nummer én er lang, sier Christl Kvam, leder for Akademikerne.

To må man være

Man kan ikke drive tjenstepensjons-sparing med skattefradrag, dersom man er eneste ansatte i eget selskap, enten det dreier seg om et enkeltpersonforetak eller et aksjeselskap.

Ansetter man derimot én til i minst 75 prosent stilling, kan det opprettes en tjenstepensjonsordning med skattefradrag. Denne tjenstepensjonsordningen vil da også omfatte den arbeidende eier.

Er det to eiere i et selskap, kan også de få opprettet tjenstepensjon med skattefradrag, dersom begge jobber minst 75 prosent i selskapet. Men er du helt alene som eier og ansatt, kan du se langt etter skattefordelen.

Råd til ansatte

Pensjonsrådgiver Harald Engelstad anbefaler ansatte å sette seg inn i sine folketrygdrettigheter og finne ut «hvor lite de får i alders- og uførepensjon fra folketrygden». Kontakt trygdekontoret for å få en pensjonsberegning, det er en kulant sak å få gjort der, og trekk fra skatt – mellom 20 og 30 prosent for de fleste – og se hva resultatet blir.

Tips! Ansatte bør bli like opptatt av pensjonsspørsmål som av lønn, og se at pensjon er en del av arbeidsforholdet og lønna.

Blir det ikke etablert foretakspensjon, bør ansatte vurdere å stille krav om høyere lønn. Det kan gi midler til å etablere en pensjonsordning i egen regi.

– Se deg eventuelt om etter annet arbeid så snart som mulig. For hvert år du fortsetter ved arbeidsplassen, taper du penger fra du fyller 67 år og resten av livet, sier pensjonstrådgiveren.

Og hva så hvis det ikke blir noen pensjonsordning i jobben, ikke høyere lønn, og du samtidig har få muligheter

til annet arbeid? Da bør du vurdere om du skal:

- sette av mer penger til banksparing
- kjøpe IPA
- eller spare i aksjer eller aksjefond

Husk at den formue du har i bolig, hytte osv. også kan benyttes som pensjon.

Litt om IPA og livrente IPA – individuell pensjonsavtale med skattelette

En IPA-avtale åpner du i banken eller i et fond like lett som en lønnskonto, og det gir deg skattefordel allerede på årets inntekt. Svært ofte vil IPA lønne seg.

Lønnsomheten er avhengig av:

- marginalsattesatsen du får når du blir pensjonist,
- hvilken formuesskattesats du har i dag,
- og hvor lenge det er igjen til du er pensjonist.

IPA kan spares både i fond og i bank. Maksimumsparing per år er 40 000 kroner. Du kan trekke fra hele sparebeløpet i selvangivelsen. Det betyr at du får 28 prosent fradrag i skatten på sparebeløpet.

Hvem bør skaffe seg IPA

IPA er spesielt attraktivt for yrkesaktive kvinner, selvstendig næringsdrivende og unge mennesker.

Sparing i livrente

Sparing i livrente – som kan skje ved en innbetaling av et større engangsbeløp eller ved for eksempel månedlig eller kvartalsvis sparing i en avtalt periode – gir fritak både for formuesskatt og for skatt på den årlige avkastningen.

Du er dessuten garantert at penger i ordinær livrente vokser raskere enn penger på høyrentekonto i bank. Problemet er at forsikringselskapene beregner seg høye gebyrer for å administrere livrenteordningen. Gebyrene spiser gjerne litt for mye av avkastningen.

Lang horisont

Det er en betingelse for at livrente skal være en interessant spareform at du ønsker å spare langsiktig, og at forholdene ligger til rette for det. Livrente har nemlig en bindingstid på minst 12 år. Det er også et krav at utbetalingene av livrente skal løpe over minst seks av disse årene. (Det er ikke noe i veien for

at de årlige utbetalingene av livrente starter med en gang.)

Som alle lett skjønner: Det er en forferdelig lang periode å si fra seg råderetten over sine egne penger.

Tips! Tenk deg svært godt om før du satser på livrente. Tenk over at det kan koste deg sju prosent i straffeskatt om du må ha pengene ut før bindingstida er over, for eksempel på grunn av sykdom.

Hva vil du få i pensjon?

Ønsker du å vite hva du får i folketrygd som 67-åring, kan du ringe ditt lokale trygdekontor og be om en serviceberegning for alderspensjon per 67 år.

Vær nøye med å gi riktige informasjoner:

- Du må si fra om du er enslig, gift eller samboer.
- Du må si fra om du er enke eller enkemann. Be om å få med avdødes pensjonsrettigheter i oversikten (om du har noen slike rettigheter).
- Si at du ønsker en fullstendig serviceberegning med liste over alle pensjonspoengene fra 1967, og beregnet alderspensjon per 67 år.
- Si fra dersom du ikke har bodd i Norge hele tida.

– Du behøver ikke si noe om forventet arbeidsinntekt i årene framover. Da regner maskinen automatisk ut hva pensjonen blir per 67 år hvis du fortsetter å arbeide som nå. Senere kan du eventuelt be om en ny serviceberegning der du kan be trygdefunksjonæren legge inn dine spesielle tall for forventet arbeidsinntekt framover, og se hvordan det eventuelt slår ut på din pensjon per 67 år.

(Kilde: Pensjonsboka.)

Avtalefestet pensjon (AFP)

Har du avtalefestet pensjon – AFP – på din arbeidsplass, kan du også be om en serviceberegning for dette samtidig. Du må si fra om du arbeider i privat eller offentlig sektor. Du bør også oppgi din vanlige årsinntekt for tida.

Pensjonstallene for folketrygden

På første side i skjemaet fra trygdekontoret finner du svaret på hva du har rett på i alderspensjon ved fylte 67 år per måned brutto – før skatt. Har du andre

Tannlegeforeningens pensjonskasse (TP)

Pensjonskassen består av følgende elementer: Alderspensjon, uførepensjon, ektefellepensjon og barnpensjon.

For å kunne være medlem av TP, må man være under 40 år og medlem av Den norske tannlegeforening (det kan gis dispensasjon fra aldersgrensen). Premien ligger ca. 20 % under premien for individuell pensjonsforsikring. Vi anbefaler å tegne denne pensjonsforsikringen i tillegg til folketrygden og at man eventuelt tegner ytterligere individuell pensjonsforsikring i tillegg. Det gis fradrag med 28 % av inntil kr 40 000 for premie til egen pensjonsforsikring. Pensjonsutbetalingen beskattes med inntil 44,7 %.

Pensjonskassen er et godt tilbud både fordi den gir god dekning hvis du skulle bli ufør i arbeidet som tannlege og NB! det gis premiefritak under sykdom.

Vedtektene for Pensjonskassen finner du i kapittel 2 i NTFs håndbok. Nærmere opplysninger kan du få ved henvendelse til NTFs sekretariat

Ønsker du å få «skreddersydd» en pensjons-/spareplan tilpasset dine behov, ring Medlemsrådgiveren 04700 for en uforpliktende prat.

Offentlig ansatt tannlege som også arbeider i privat virksomhet

Offentlig ansatte tannleger har en god tjenstepensjonsordning som gir dem 66 % av sluttlønnen forutsatt 30 års opptjening. De

har også anledning til å gå av inntil 3 år før aldersgrensen dersom summen av alder og tjenestetid er minst 85 år. Det betyr at en tannlege kan gå av med pensjon ved fylte 62 år. Hvis tannlegen ønsker å fortsatt arbeide, er det viktig å være klar over hvilke samordningsregler som gjelder.

For offentlig ansatte med tjenstepensjon er hovedregelen at de kan ha alle typer private pensjoner ved siden av, uten avkortning. Det samme gjelder for kapitalinntekter etc.

Dersom man arbeider mer enn 14 timer per uke i virksomheten (etter å ha blitt pensjonist), vil man også bli trukket i pensjonen (dvs. i tjenstepensjonen – folketrygddelen trekkes ved inntekt over 1 G). Arbeider man i 40 % stilling, vil pensjonen bare bli utbetalt med 60 %. Selger man sine tjenester til den offentlige arbeidsgiver – som konsulent i eget AS, eller som selvstendig næringsdrivende – skal pensjonen ikke reduseres.

For tannleger med aldersgrense på 65 år hvor summen av alder og tjenestetid er 85 år eller mer og som derfor kan gå av med pensjon ved fylte 62 år, vil det ikke bli noen reduksjon i tjenstepensjonen uansett størrelsen på ervervsinntekt fra privat sektor. Ved fortsatt arbeid i samme virksomhet, vil regelen om 14 timer per uke være avgjørende for reduksjon av pensjonen.

Knut S. Kjølstad

pensjoner, så husk at det du har i hånda kun viser pensjon fra Folketrygden. Dine andre pensjoner kommer i tillegg.

Andre pensjoner – privat sektor

Jobber du i foretak i det private næringsliv og er med i arbeidsplassens forsikringsordning, kommer denne pensjonen i tillegg til folketrygden. Du skal få en årlig oversikt.

Har du tidligere jobbet i andre private bedrifter med pensjonsordning, og får melding om at du har fripolise, har du pensjonsrett der – som også kommer på toppen av folketrygd, annen privat pensjon og eventuell offentlig tjenstepensjon.

Andre pensjoner – offentlig sektor

Jobber du i offentlig eller halvoffentlig sektor, skal du ha en tjenstepensjon fra en pensjonskasse eller forsikrings-selskap i tillegg til folketrygden. Den samordnes med folketrygden (reduseres) fra du begynner å motta en folketrygdpensjon. Skriv eventuelt til selskapet/pensjonskassen og spør om hva du vil få i samordnet pensjon. Legg ved en utskrift av serviceberegningen av alderspensjon du fikk fra trygdekontoret.

Egenbetalte pensjoner – pensjonsforsikring

Har du betalt inn til (tidligere) Egen pensjonsforsikring etter skattelovene (EPES) eller (nåværende Individuelle pensjonsavtaler (IPA)), skal du ha skriv hvert år fra forsikringsselskapene som forteller hva disse pensjonene er verdt per år fra normalt 67 år. Dette er beløp som i sin helhet kommer i tillegg til folketrygd og eventuell foretaks- eller tjenstepensjon.

Forenklet beregning av framtidig alderspensjon

Du kan få en forenklet beregning av din framtidig alderspensjon og se resultatet på skjermen.

Trygdeetaten har laget modellen. Du kan legge inn forskjellige variabler for å se hvordan dette vil påvirke størrelsen på din framtidige alderspensjon.

Modellen tar utgangspunkt i dagens hovedregler, men tar ikke hensyn til din registrerte opptjening i folketrygden. Resultatet vil derfor avvike noe fra en serviceberegning som du kan bestille over Internett.

Servicetelefon

Du kan også bestille serviceberegningen via servicetelefonen tlf. 810 33 810 eller ved å henvende deg direkte til trygdekontoret.

Du skal taste inn opplysninger om:

- fødselsår
- årlig pensjonsgivende inntekt (arbeids- og næringsinntekt)
- antall år med arbeidsinntekt over grunnbeløpet (G) fra 1. mai 2004 på 58 778 kr (tom. fylte 66 år)
- eventuelle utenlandsår
- ektefelle/samboer med inntekt over 2 G (117 556 kr) eller som har pensjon fra folketrygden

Internett

På nettstedet www.trygdeetaten.no/ pensjon kan du lese mer om alderspensjon og beregning av pensjon.

Til forenklet beregning av alderspensjon går du hit: www.trygdeetaten.no/pensjon/serviceberegner.no.

Les mer om pensjon på www.trygdeetaten.no/pensjon.

Informativ brosjyre

Tips! Trygdeetaten har utgitt en 37 siders brosjyre: «Verdt å vite om beregning av pensjon». Den kan lastes ned her: http://www.trygdeetaten.no/Trygdeetaten/Pub/pensjoner_poeng.pdf